פב: השוכר את האומנין פרק ששי בבא מציעא

במלוה צריך למשכון. פי' בקונטרס להשתמש בו ולפסוק עליו להיות פוחת מן החוב והולך קמיפלגי ורבי עקיבא סבר אפי' הכי איכא מצוה: **מרש.** פוש"י"ר: **פסל.** דוליר"ה: **קרדוס.** כיסנוא"ה: **מתני' ישכע.** שלא פשע ויפטר. ובגמרא מפרש טעמא אמאי פטור שומר שכר בשבועה הא בלאו פשיעה נמי מייב שאין זה אונס אלא בגניבה ואבידה שהן קרובין לאונס ופשיעה: **ר' אליעזר אומר זה וזה ישבע ואמיה אני וכו'.** כלומר אף אני שמעתי מרבותי כרבי מאיר אבל אמיה אני על זה וע"ז היאך נפטרין בשבועה. ובגמרא מפרש תמיהה: **גמ' נתקל לאו פושע הוא.** דקאמר ישבע אלא פשע פשיעה אחרת דהא ודאי בגיר מנתקל לא הוי ועוד דהא פוטר לגושא שכר אלמא אונס חשיב ליה: **וקיימא לן.** בבבא קמא בהמניח את הכד (דף כט.): **הא דיניה.** דודאי נתקל לאו פושע הוא ונושא שכר ישלם ודאי נמי לא הוי פושע דיניה לשלם: **הפיגה במקום מדרון.** דאיכא למימר קרוב לאונס הוא: **אלא במקום מדרון.** ודאי פושע הוא: ואפי'

במלוה צריך למשכון קמיפלגי מר סבר [א]מצוה קא עביד שהלוהו והוי שומר שכר ומר סבר לאו מצוה קא עביד שלהנאתו מתכוין והוי שומר חנם: אבא שאול אומר מותר לאדם להשכיר משכונו של עני להיות פורחת והולך: אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול [ב]ואף אבא שאול לא אמר אלא במרא ופסל וקרדום הואיל ונפיש אנרייהו וזוטר פחתייהו: **מתני'** [ג]המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין ש"ח בין שומר שכר ישבע [ד]רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע: **גמ'** תנו רבנן המעביר חבית לחבירו ממקום למקום ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע למימרא דסבר ר' מאיר [ה]נתקל לאו פושע הוא והתניא [ו]נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר [ז]מחייב בהזיקן וחכמים אומרים [ח]פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן [ט]דבנתקל פושע פליגי [י]אמר ר' אליעזר תברה מי ששנה זו לא שנה זו ואתא ר' יהודה למימר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם האי כי דיניה והאי כי דיניה ואתא רבי אליעזר למימר [יא]אין גמרא כר' מאיר ומיהו תמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע בשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע בה אלא שומר שכר אמאי משתבע כי לא פשע נמי שלומי בעי ואפילו שומר חנם נמי התינה במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע דלא פשע ואפילו

[א] ל"ל רבי אליעזר למשכון. להשתמש בו ולפסוק עליו להיות פוחת מן החוב והולך קמיפלגי ורבי עקיבא סבר אפי' הכי איכא מצוה: **מרש.** פוש"י"ר: **פסל.** דוליר"ה: **קרדוס.** כיסנוא"ה: **מתני' ישכע.** שלא פשע ויפטר. ובגמרא מפרש טעמא אמאי פטור שומר שכר בשבועה הא בלאו פשיעה נמי מייב שאין זה אונס אלא בגניבה ואבידה שהן קרובין לאונס ופשיעה: **ר' אליעזר אומר זה וזה ישבע ואמיה אני וכו'.** כלומר אף אני שמעתי מרבותי כרבי מאיר אבל אמיה אני על זה וע"ז היאך נפטרין בשבועה. ובגמרא מפרש תמיהה: **גמ' נתקל לאו פושע הוא.** דקאמר ישבע אלא פשע פשיעה אחרת דהא ודאי בגיר מנתקל לא הוי ועוד דהא פוטר לגושא שכר אלמא אונס חשיב ליה: **וקיימא לן.** בבבא קמא בהמניח את הכד (דף כט.): **הא דיניה.** דודאי נתקל לאו פושע הוא ונושא שכר ישלם ודאי נמי לא הוי פושע דיניה לשלם: **הפיגה במקום מדרון.** דאיכא למימר קרוב לאונס הוא: **אלא במקום מדרון.** ודאי פושע הוא: ואפי'

[ב] (דף פא.): מתניתין דלא כרבי אליעזר נוקי מתניתין באין צריך למשכון דסוגיא דשמעתין דלעיל אמרה אליבא דרבי אליעזר דקיימא לן כוותיה אי נמי אי מתני' איירי באין צריך לא הוה פליג רבי יהודה וכ"ש פירש צריך למשכון הייטו שאינו רוצה להלוות לו בלא משכון ולפירושו א"ש דלא מלי לאוקמי מתני' באין צריך אבל אין נראה פירושו לישנא דצריך למשכון לא משמע הכי ועוד דאע"ג דאין רוצה להלוות אלא על המשכון מצוה קעביד שבלא משכון אין לו להלוות כיון שיכא להפסיד ואפשר במשכון: (לעיל) **אימור** דאמר ר' יצחק שלא בשעת הלואתו. פי' בקונטרס דשלא בשעת הלואתו קני ליה להתחייב אף באונסין ולפירושו הא דאמר בפ"ק דפסחים (דף ה:) דחייב לבער חמץ דקדושות של מזבח כשקבל עליו ישראל אחריות היינו דוקא כשקבל עליו אחריות דאונסין [ו]דהא מצוה על המשכון של חמץ בשעת הלואה אע"ג דאחריות המשכון עליו מגניבה ואבידה מדשמואל ואפי' בדלא פרש כדפ"ל דמה שכנגד המשכון כמפורש דמי אפ"ה אין חייב לבער אם לא מטעם דקני ליה לגמרי שלא בשעת הלואתו כדרבי יצחק ומיהו נראה דשלא בשעת הלואתו לא קני להתחייב באונסין אלא דהוי שומר שכר דהא מדמה מתניתין דקתני שומר שכר לדרבי יצחק וכן פי' בהדיא בפ"ג שהכאתי לעיל וכן פירש בשעריס דרב האי גאון בשער מ"ב וצריך לפרש מאיזה טעם יהיה שומר שכר דאי חשיב קנין גמור אפילו באונסין יתחייב ואי לא חשיב קנין גמור לא יהיה אפילו שומר שכר וי"ל דבהיא נגאה שיכול לקדש בו את האשה כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף ח: ושם) דקדשה במשכון דאחרים מקודשת ולקנות בו עבדים וקרקעות הוי עליה שומר שכר ולפי זה הא דאמר קדשה במשכון מקודשת הייטו דוקא במשכון שמשכנו שלא בשעת הלואתו וא"ת ולמה יחשב שומר שכר בשביל כך והלא כך היה יכול לקדש במעותיו וי"ל דכיון דעכשיו שנוטל משכון אין מעותיו בידו חשיב שומר שכר לפי שיכול לעשות בו קדושין או קנין ועוד דמליפין יכול לעשות במשכון מה שלא היה יכול לעשות במעות דאין מטבע נעשה חליפין וקשה דבפרק כל שעה (פסחים דף לא: ושם) פליגי רבנן אר"מ דאמר ישראל שהלוה לחבירו על חמצו ומפרש התם דפליגי בדרבי יצחק דרבנן לית להו דר' יצחק א"ל כ"ע לית להו דרבי יצחק וטעמא דרבנן דאמרי אינו עובר משום דסברי דישראל מכותי לא קני והשתא לרבנן אמאי אינו עובר והא קי"ל כשמואל והוי שומר שכר אפי' בדלא פרש כדפרישית דהא משום דר' יצחק לא הוי אלא ש"ש ואפ"ה מיקרי חמצו וי"ל דמשום חיוב דשומר שכר לא מיקרי חמצו אי לאו משום דאמר הכתוב דקני ליה והוי שלו כדר' יצחק[ז]:

וסבר רבי מאיר כו'. אבל דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא ואע"ג דחכמים דפערי בנשברה כדו ולא סילקה הוו ר' יהודה כדמוכח בהמניח (כ"ק דף כח: ושם ד"ה אמר) דסבר רבי יהודה נתקל לאו פושע הוא וכיון דלא הוי פושע אע"ג דלא הוי אונס גמור פטור בנשברה כדו ולא סילקה דלא חשיב כור אלא שנעשה כפשיעה אבל בנשנעשה באונס דבעין גניבה ואבידה כמו רוח שאינה מצויה מצויה פטור כדקתני בסיפא דברייתא דנשברה כדו ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין על הגג לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור וא"ת כי נמי סבר רבי מאיר דנתקל לאו פושע הוא אלא אונס אמאי פטור והא אדם המזיק מרבינן (כ"ק דף כו:) מפצע תחת פצע לחייב על אונס כדלון וי"ל דלאו בכל אונס חייב אדם המזיק אלא באונס דבעין גניבה ואבידה כמו רוח שאינה מצויה דאמרינן סוף פרק ד' וה' (ושם ד' מה.) וכולן חייבים להחזיר דמי השור לבעליו חוץ מש"מ ומוקי לה התם דעטריה שמירה פחותה ולא עטריה שמירה מעולה ש"מ כלתה שמירתו כו' ושמירה פחותה היינו דלא שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה כדמשמע ברים הכונס (ושם דף הה:) והוי בעין גניבה ואבידה דש"מ פטור וש"ש חייב אבל באונס גמור פטור אדם המזיק כדמשמע בירושלמי דאם היה ישן ובא חבירו וישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והשני חייב ובהגחל בתרא (ושם דף קיג.) טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול דכיון שלא היה להם לידע שהיא שאולה אין משלמים מה שהזיקו אלא מה שנהנו וברים המניח (ושם דף מ: ושם ד"ה ושמואל) לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ושאר שיעויי דהתם דפטור ליה לפי שלא היה לו לידע וכן במתניתין דהתם (דף לג.) היה בעל חבית ראשון כו' ואם עמד בעל חבית בעל קורה והרבה כיוצא באלו וא"ת ורבי יהודה דאמר נתקל לאו אונס הוא ומחייב שומר שכר אמאי פטור מעביר בחנם והלא הוא אדם המזיק וי"ל דנתקל הוי לרבי יהודה בעין גניבה דהוי קרוב לאונס ולכך פטור אדם המזיק ולא מחייב אדם המזיק אלא בדבר שהוא בעין אבידה דהוי קרוב לפשיעה כדאמר בהשואל (לקמן דף נד:) דאבידה קרובה לפשיעה וגניבה קרובה לאונס ורוח שאינה מצויה חשובה כעין אבידה ולהכי חייב בה אדם המזיק וכן משמע בהגחל קמא (כ"ק דף צט: ושם ד"ה אימא) דפריך למאן דפטר טבח אומן שקלקל היכא דעביד בחנם מכריחת דקתני בהמה לבעה ויבלה חייב מפני שהוא בנושא שכר השתא מה היה סברתו של מקשה שהוא בנושא שכר אע"פ שעושה בחנם אי סבר דחשיב פושע אמאי תולה אותו בנושא שכר היה לו לומר מפני שהוא פושע ואי סבר שדומה לגניבה ואבידה אעפ"כ חייב כדין אדם המזיק אם כן מה מתרץ אימא מפני שהוא נושא שכר ואי דומה לגניבה ואבידה אלא שכר נמי ליחייב כדין אדם המזיק ואי המתרץ מדמה לה לאונס גמור א"כ נושא שכר נמי ליפטר אלא ודאי אדם המזיק חייב בבעין אבידה ופטור בבעין גניבה והוה מדמי ליה המקשה קלקול שחיטה דאומן לבעין אבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור דהוי בעין גניבה[ח]:

[ט] **מאי** משתבע. מעיקרא הוה אמי ליה שפיר שנשבע שלא שינה מן המנהג אבל השתא דתרלת דכי נמי לא שינה דהוי פושע ואפילו הכי פטור משום מקנת חכמים אם כן אפילו שינה ממנהגו נמי פטור מכח אותה תקנה דמה לי פשיעה רבה ומה לי פשיעה זוטא ומשני שבועה שלא בכוונה שבדתיה:

הדרן עלך השוכר את האומנין

עין משפט נר מצוה

צא א מרי' פ"י מהל' שכירות הל' ה סמג עס טוש"ע ח"מ סי' שכ סעי' כ:
צב ב מרי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע שם סעי' ח:
צג ג מרי' פ"ג מהל' שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רס סעי' ח:
צד ד מרי' פ"ג מהל' מקי' מתנן הל' ז וס"ו מהל' חובל ומזיק הל' ח סמג עשין קח טוש"ע ח"מ סי' תיט סעי' ד:
צה ה מרי' פ"ג מהל' מקי' מתנן הל' ז סמג עס טוש"ע ח"מ שם וסי' תיא סעי' כ:

מוסף רש"י

במלוה צריך למשכון. להשתמש בו ומנכה לו מן החוב דמי שכירות המשכון. ר' אליעזר סבר דין דצריך למשכון אין כאן מצוה ולהנאתו נתכוין והוי כשומר חנם, ור' עקיבא סבר דין דפחות הוא ולא הוי עליו אלא כשומר שכר (שבועות מד:) נשברה כדו ולא סילקו כו' פטור מדיני אדם. לשלם. וחייב בדיני שמים. פורעניות לשלם לרשעים, שמתכוין להפסיד את יקרלאל (ב"מ נ:) משום דלא סליק (ב"ק כט:), אין גמרא כר' מאיר. דשמיהם פטורין בשבועה שמעתי אף אני, ומיהו תמיה אני דבשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע, דאתא בעלמא כר' יהודה שכירא לי דנתקל לאו פושע הוא ולא אונס, אלא שומר שכר כו' (לקמן פג.). הדרן עלך השוכר את האומנין

מסורת הש"ס

א) ל"ל רבי אליעזר כדאמרינן בן שמוש. ב) כ"ק מה: ט. לט:, ג) [ע' תוס' לקמן קיח. ד"ה זמן כ"ד], ד) [כ"ק כט. וס"ג], ה) [עיין פרש"י כדף פג.], ו) הגה"ה והא דאמרינן כיון דאיכא מיגניב ומתכיב מחייביתו כו' היינו פר' דמגניב לו מתכיב באונס. רש"ל, ז) הגה"ה. אבל שומר שכר בלא קבלת אונס לא מחייב לגבר ולהיות דפרק קמא דפסחים צריך לפרש כאונס ומתכיב כאונס כדפר' לעיל ובהלכות גזילות בהלכות פסחים מתב דחייב לגבר אפילו לא קבל עליו אונסין ע"כ הגה"ה. ומהרי"ם וחש"ם הוסיפו אפילו שומר חנם שחייב רק בפשיעה וכן כתוב ל"ח פר' תמ. רש"ל, ח) [ע' תוס' כ"ק מ: ד"ה ומאיאל], ט) [עיין לקמן פג.].

גליון הש"ם

גמ' אמר ר"א. כתובות עה ע"ב וש"נ:

לעזי רש"י

פרשי"ר"א [פרשו"ר"א]. מצדד.
דוליר"א [דולידור"א]. מעצד (מעין גרזן).
כיסנוא"ה [כיסאגו"ד]. כלי החותך משני ראשיו.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com